

Playing History

vikings

© 2014 - Serious Games Interactive ApS. All Rights Reserved

TEMA - VIKINGERNE

INDHOLD

Tema til Vikingerne	3
Plyndringstogter	3
Livet i vikingetiden	4
Asatro og kæmpende vikinger	5
Handel og kristendom	6
Handlen	6
Kristendommen	6
Skibe og vikingetraditioner	7
Skibene	7
Traditioner og samfund	7
Vikingerne i dag	9
Videre læsning	9

TEMA TIL VIKINGERNE

Perioden, vi kender som vikingetiden, strakte sig fra år 800-1050 og lå mellem oldtid og middelalder. Vikingetiden er måske særligt kendt for sin krigerkultur, for sejlads og plyndringstogter til fremmede lande, men det var også tiden hvor kristendommen kom til norden, hvor pengeøkonomi blev udbredt og hvor Danmark blev samlet under én konge. Hertil kommer by- og tingsdannelse, et begyndende skriftsprog i form af runer og blomstrende handel, håndværk og digterkunst. Vikingetiden var således en periode med stor samfundsudvikling og med mange facetter, der stadig fascinerer.

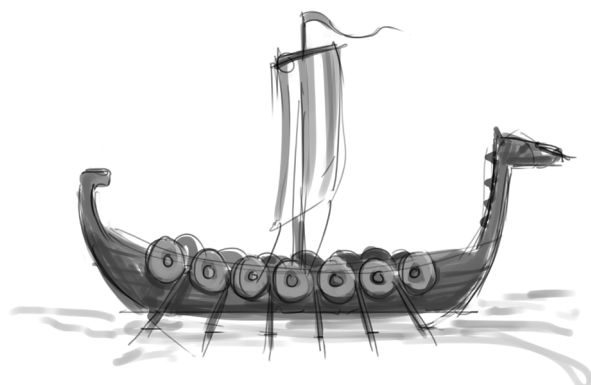
Nærværende introduktion til vikingetiden er opdelt i de kapiteltemaer, der går igen i spillet 'Playing History: Vikingerne' og de medfølgende elevopgaver. Til sidst i denne introduktion er et afsnit om vikingerne i dag.

PLYNDRINGSTOGTER

Vikingerne kom vidt omkring i verden, både med fredelige og mindre fredelige hensigter. Plyndringstogter foregik også før vikingetiden (og også af andre folkeslag!), men de blev hyppigere og mere organiserede i denne periode. Togterne kunne være meget forskellige, men dem vi primært kender til, er plyndringer af kirker og klostre, da munke var lærde mænd, der på skrift kunne berette om overfaldene. Præsternes beretninger om de hedske barbarer er måske også grunden til, at vikingerne har fået ry for at være særlig barske. Når vikingerne tog på plyndringstogt var de fleste former for metaller, heriblandt smykker, i høj kurs.

De danske vikinger angreb oftest England og Frankrig, nordmændene foretrak Nordatlanten, Skotland og Irland, mens islændingene tog nordpå til Grønland og svenskerne tog østpå, blandt andet til Rusland og Konstantinopel. Det skete dog også, at vikingerne bosatte sig disse steder, frem for at plyndre dem.

Et langskib havde kun plads i lasten til mad til omkring en uge, hvorfor turen over Nordsøen måtte klares på denne tid. Da Havhingsten i 2007 blev rekonstrueret og sejlede til og fra Dublin, blev der brugt cirka 10 døgn til søs hver vej. At tage på togt var både dyrt og med risiko for liv og lemmer, hvorfor det typisk var rige og magtfulde mænd, der havde ressourcer til det.

LIVET I VIKINGETIDEN

Selvom plyndringstogter fylder meget i vores bevidsthed om vikingerne, var det dog i praksis en sjælden og dyr forteelse. Langt de fleste almindelige mennesker i perioden ernærede sig primært som bønder (eller håndværkere). Deres tøj var som regel hjemmevævet i uld eller hør, selvom rigmænd også gjorde brug af importerede luksusvarer som silke eller guldtråde. Smykker og pelsstykker fra dyr var normalt som pynt blandt alle samfundslag.

Kvinder var typisk husmødre, der stod for husførelsen på gården, men kunne også arbejde som håndværkere inden for tekstilproduktion. I forhold til andre kvinder på den tid, var nordens kvinder forholdsvis ligestillede med mændene, hvilket fx sås ved, at de selv kunne vælge hvem de ville giftes med, og om de ville skilles. De kunne dog ikke arve eller deltage på tinge.

Vikingerne kunne lide at holde selskab, hvor der blev drukket mjød, gjort viser og spillet musik. Fløjter og lyrer var de mest udbredte instrumenter. Brætspil som "mølle" og det skaklignende "hnefatafl" var også meget populære, ligesom vikingerne morede sig med at stå på skøjter om vinteren. Børnene havde legetøj i form af træfigurer, små skibe eller dukker. Børnene måtte dog hjælpe meget til i hjemmet eller i marken fra en tidlig alder.

I forhold til mad, var vikingerne som regel selvforsynende og måtte tilpasse madlavningen til årstiderne. Vikingerne havde stort set de samme landbrugsdyr som vi har i dag og på menuen var typisk kød, fisk, grøntsager, korn og mælkeprodukter. Frugt, bær og nødder kunne som regel findes vildt.

Vikingerne boede typisk sammen i små landsbyer på 6-7 gårde organiseret omkring en hovedvej. Gårdene var bygget af træ, med et ildsted i midten af rummet og brikse til at sidde eller sove på i siderne. Der var ingen vinduer e.lign. men et hul i taget, hvor bålrøgen kunne slippe ud.

Dette har muligvis givet en del vikinger lungeproblemer – det kan vi dog kun gisne om. Til gengæld ved vi fra skeletter, at levealderen i gennemsnit var 40-45 år og at de fleste vikinger havde store problemer med deres tænder og slidgigt. Mange vikingemænd døde dog pga. vold.

ASATRO OG KÆMPENDE VIKINGER

Vikingerne var stærkt troende (og hvad vi i dag måske vil kalde overtroiske). Både guder, skæbnen og forskellige væsner blev tillagt betydning for såvel dagligdag, som skibsfart og krigslykke.

Mens resten af Europa var overgået til kristendom, var vikingerne stadig hedninge, der troede på de gamle nordiske guder som Odin og Thor. Asatroen var stærkt polyteistisk med en gud for stort set hver eneste egenskab, man kan forestille sig. Der var en gud for digtning, en for kærlighed, en for krig, en for sejlads, en for visdom etc. Fælles for alle guderne var, at de var stærke og egenrådige. Samtidig var der myten om Valhal, der handler om, at alle krigere, der dør stolt i kamp, kommer til Valhal, hvor de for evigt kan få lov at kæmpe og mæske sig i lækker mad. Dette siger os, at forestillingen om den stærke kriger har været enorm vigtig for vikingerne, og at måden at opnå hæder og ære på, bestemt ikke har været at tilgive og vende den anden kind til, som vi kender det fra kristendommen.

Ud over asatroen, fyldte de såkaldte vølver en del hos vikingerne. Vølver var vikingekvinder, der blev tilskrevet evner til at komme i kontakt med de højere magter. De blev derfor betragtet som spåkvinder, men en vølve kunne også udøve trolddom, som fx at gøre et våben uovervindeligt.

Vølverne blev respekteret og behandlet som konger og havde stor betydning i vikingesamfundet, hvilket står i modsætning til middelalderen, hvor denne type kvinder blev kaldt hekse og brændt på bål.

Også de såkaldte jærtegn, naturens varsler, tolkede vikingerne på, da de mente det var tegn fra guderne. Hvilken vej fuglene fløj eller hvordan skyerne bevægede sig på himlen, kunne der udledes betydning fra. Hertil kommer vætter, der var en form for underjordiske eller usete væsner, ala vore dages nisser, som det gjaldt om at holde sig på god fod med. Kort sagt fyldte forskellige former for tro enormt meget i vikingetiden og havde betydning for hvordan vikingerne levede og døde.

HANDEL OG KRISTENDOM

Handlen

Som beskrevet i afsnittet om plyndringstogter, havde vikingerne mange grunde til at tage på langfart. Det kunne være for at plyndre, men også for at bosætte sig eller foretage handler.

I Norden er der fundet over 200.000 mønter fra vikingetiden, blandt andet fra de forskellige europæiske områder, men i særdeleshed arabiske mønter. Man mener, at langt de fleste af disse ikke har været tyvekoster, men derimod betaling for varer, hvilket viser hvor vidt omkring vikingerne kom og hvor meget de handlede. Selvom der i nogle tilfælde var en pålydende værdi på mønterne, blev deres værdi målt efter vægt, hvilket kan ses ved at nogle mønter eller andre stykker sølv er brækket i stykker.

Vikingerne drev også handel hjemme (både med sig selv og fremmede) og byer som Ribe og Hedeby var store handelscentre i Skandinavien på den tid. Der blev blandt andet handlet med skind, våben, mennesker (slaver), dyr, madvarer, smykker og forskellige redskaber. Naturaliehandel var udbredt, men med tiden blev sølvmønter mere og mere almindelige, dog, i starten, med værdi efter vægt, hvorfor det kan siges at have mindet mere om en vare end om den symboludveksling vi forbinder med mønter i dag.

Kristendommen

I anden halvdel af 900-tallet begyndte vikingerne for alvor at overgå fra hedenskab/asatro til kristendom, hvilket naturligvis førte store ændringer i samfund, traditioner og levevis med sig. Kristendommen havde været kendt i flere hundrede år før Harald Blåtands tid, og overgangen skete da heller ikke fra den ene dag til den anden. Selvom asatroen sandsynligvis var helt væk i år 1000, var det først i 1060, at Danmark fik en egentlig kirkeorganisation med bispedømmer, og også først på denne tid, det blev normalt at se kirker i landskabet.

Overgangen til kristendom falder sammen med den begyndende statsdannelse (og enkeltkongemagt) i Danmark, hvilket sandsynligvis ikke er helt tilfældigt. For Harald Blåtand kunne en kristen dåb både styrke hans position indadtil, da kristendommen betød en styrkelse af enkeltkongens magtposition (tænk bare på sammenhængen mellem antallet af guder og konger i de to religioner og samfund), og udadtil, da det kunne holde truslen fra syd standen.

Det tysk-romerske kejserrige ønskede således at kristne danerne, så ved frivilligt at overgå til den nye tro, kunne Blåtand undgå en mulig krig eller tvangskristning. Årsagerne til religionsskiftet har således med stor sandsynlighed været af strategisk og pragmatisk karakter, og er startet i toppen af samfundet.

Flere stormænd har fulgt Blåtands eksempel for at holde sig på god fod med kongen, og det er da også i stormænds gårdområder, at de første kirker blev bygget.

SKIBE OG VIKINGETRADITIONER

Skibene

Ingen vikingetid uden skibe! Vikingernes skibe og beherskelse af verdenshavene var i absolut topklasse i sin tid og uden tvivl en af grundene til vikingernes succes. Skibene var af ege- eller fyrretræ og bygget med økse som det primære redskab (saw fandtes slet ikke i vikingetiden).

Vikingerne havde overordnet to forskellige slags skibe: En type, der var specialiseret til plyndringstogter (langskibe) og en type, der var specialiseret til handelsrejser (knarrer).

Langskibene havde lange, smalle skrog og var kombinerede ro- og sejlskibe, så både vind og roere (ofte slaver) kunne udnyttes. Et langskib kunne være omkring 35 meter langt med en besætning på 80-100 mand. Knarrerne var derimod bredere og (med last) så tunge, at det ikke var meningsfuldt at forsøge at ro dem frem. Disse skibe blev derfor kun drevet frem ved sejl og havde kun få mænd (op til 10) ombord.

Traditioner og samfund

Et vikingesamfund bestod typisk af stormænds enkeltgårde eller en mindre samling gårde, eventuelt med en høvding som ledende skikkelse. Ejede høvdingen tilstrækkeligt meget land eller militær magt, kunne han kaldes en konge, og i størstedelen af vikingetiden, var der således flere, måske endda mange, kongedømmer i det geografiske område vi kender som Skandinavien i dag.

På en kongsgård kunne afholdes religiøse fester, være markeder og et tinge, hvor man kunne forsamles og få afgjort (retslige) stridigheder.

For den almene viking (bonde) var de skiftende kongedømmer dog ikke så interessante. Det var i langt højere grad slægten man orienterede sig efter. Vikingsamfundene var derudover traditionsrige, og særligt ofringer (af både dyr, øl og mennesker) til guderne, den såkaldte blot, mener arkæologerne er foregået regelmæssigt.

Gæstebud var meget udbredt, enten ved at man bød fremmede rejsende velkomne eller ved, at man selv inviterede ved højtidligheder som bryllup og begravelse. I sagaerne og eddadigtene er nedskrevet flere råd og regler til hvordan man skal opføre sig når man har gæster, hvilket siger os, at det at have, eller være gæster, har spillet en vigtig rolle i vikingetiden.

Når vikingerne begravede deres døde, foregik det som regel på en begravelsesplads 300-600 meter fra deres boplads. Den døde fik gaver med i graven, hvilket kunne være både mad, smykker, våben eller helt fjerde ting. Hvis det var en særlig fin person, der var død, kunne også rejses en gravsten, eller personen kunne få en såkaldt kammergrav, hvor vedkommende blev lagt i en trækiste, der enten gravedes ned eller blev placeret i en høj.

VIKINGERNE I DAG

Vikingerne og deres levevis har i høj grad overlevet som myter og historier, der bliver ved at fascinere ikke bare danskere, men mennesker fra hele verden. Alene forestillingen om den stolte, stærke kriger bliver brugt i utallige sammenhænge, fx til markedsføring af madvarer eller som et 'brand', der skal få turister til at valfarte til landet, ligesom vikingekrigere og skibe, under 2. verdenskrig, blev brugt på plakater for den danske nazistbevægelse.

I skønlitterære bøger og spillefilm er vikinger eller de nordiske guder somme tider omdrejningspunkt. I nyere tid fx i form af den amerikanske blockbuster 'Thor'.

Selve vikingekulturen komplet med asatro, tvekampe, landsbyer og markeder, bliver i stigende grad praktiseret af de såkaldte fritidsvikinger, der organiserer træf, hvor de mødes og lever som vikinger i fx en weekend på en mark et sted. I 2003 blev trossamfundet Forn Sidr godkendt som officiel trosretning i Danmark. De har omkring 600 medlemmer, der aktivt udøver asatro, dvs. tror på de gamle nordiske guder og udfører ritualer relateret hertil, som fx blot.

VIDERE LÆSNING

Omfattende, men letlæselige, beskrivelser af mange emner fra vikingetiden.

Af Århus Universitet

<http://danmarkshistorien.dk/perioder/vikingetiden-ca-800-1050>

Nationalmuseet har tilsvarende gode beskrivelser, her også med en del videoer

<http://natmus.dk/historisk-viden/danmark/oldtid-indtil-aar-1050/vikingetiden-800-1050>

Nationalmuseets skoletjeneste har også udgivet en antologi om vikingetiden:

Vinkler på vikingetiden, 2013. ISBN: 978-87-7602-201-3.

Pørv at spille vikingetidens populære brætspil, hnefatafl:

<http://aagenielsen.dk>

**© 2014 SERIOUS GAMES INTERACTIVE APS
ALL RIGHTS RESERVED**